

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14504361>

GYUSTAV FLOBERNING “BAVARIXONIM” ROMANINING QIYOSIY TAHLILI

Temirova Mahliyo Munisovna

Maxramova Feruza Namatovna

TerDu o‘zbek filologiya fakulteti talabalari

Annotatsiya: Gyustav Floberning "Bavarixonim" romanining kelib chiqish tarixi va tahlili. Romanga o‘xshash romanlarning qiyosiy tahlili. G. Flober va Tolstoy, Ch. Aytmatovlarning asarlari o‘rtasidagi bog‘liqliklar.

Kalit so‘zlar: G. Floberning "Bovari xonim", L.Tolstoyning "Anna Karanina", Ch. Aytmatovning "Jamila", realizm, naturalizm.

XIX asr fransuz realizmi rivojlanishining ikkinchi bosqichi (1850–1870-yillar) Flober nomi bilan bog‘liq. Yozuvchi asosan 1857-yilda yozilgan “Bovari xonim” romani bilan shuhrat qozondi. Flober rus yozuvchilari I. Turgenev, L.Tolstoy bilan yaqin ijodiy aloqada bo‘lgan edi. Ijodi Rossiyadagi adabiy jamoatchilik diqqatini ham o‘ziga tortdi. Yozuvchi o‘ziga xos asarlari bilan jahon adabiyotida realizm taraqqiyotiga o‘z hissasini qo‘shdi. Flober badiiyatining fransuz va jahon adabiyotiga ta’siri katta. Ko‘pchilik adabiyotshunoslar uni Balzakning realistik an’analari davomchisi deb hisoblaydi. “Bovari xonim” romani esa Floberning dunyoqarashi va estetik tamoyillarini aks ettiruvchi ilk muvaffaqiyatli asari sifatida jahon adabiyotidan munosib o‘rin egalladi. Yozuvchi ushbu asar ustida besh yil ishlagan edi. 1851-yilning kuzida Flober “Bovari xonim” romanining birinchi syujetini yaratdi. Flober u tasvirlayotgan manzara – burjua dunyosining manzarasi uning umidsizligi bilan ifodalanishini aytib o‘tgan edi. Roman ustida ishlayotgan Flober “o‘ylaymanki,

kitobxonlar birinchi marta o‘z qahramonini masxara qiladigan kitobni mutolaa qiladi”, deb yozadi. Roman ilk bora Parijdagi Revue adabiy jurnalida 1856-yil 1-oktabrdan 15-dekabrgacha nashr etildi. Roman nashr etilgandan so‘ng yozuvchi axloqni buzish haqida asar yozganlikda ayblandi va jurnal muharriri bilan birgalikda 1857-yil yanvar oyida sudga tortildi. Ammo asarning katta shon-shuhrati uni ommalashtirdi va 1857-yil 7-fevraldagi oqlov romanni o‘sha yili alohida kitob sifatida nashr etishga imkon berdi.

Romanda adabiy naturalizmning o‘ziga xos xususiyatlari mavjud. Floberning odamga nisbatan shubha bilan qarashlari uning asarlarida ijobiy qahramonlar yo‘qligida namoyon bo‘ldi. Bugungacha Flober Fransiyaning uch buyuk realistlaridan biri sifatida baholanib kelinmoqda. Fransuz realizmi taraqqiyotida Floberning faoliyati Balzak va Stendalning asarlari singari muhim bosqichdir. 2007-yilda taniqli mualliflar orasidagi so‘rovnomaga ko‘ra, “Bovari xonim” romani o‘z davrining eng katta ikki romanidan biridir. Turgenev bir vaqtlar romanni “butun adabiy dunyodagi eng yaxshi asar”, deb aytib o‘tgan edi. Roman asosida bugungi kungacha Jan Renuar, Vinsent Minnelli, Aleksandr Sokurov, Klod Shabrol va boshqalar tomonidan filmlar suratga olingan.

Flober, o‘z asarlarida inson hayotining murakkabligini va zamonning ijtimoiy sharoitlarini aks ettirishga harakat qildi. U har bir voqea va personajni real hayotdan olishga intildi. Flober detallarni juda aniq va intensiv ravishda tasvirlaydi. U yozuv jarayonida qahramonlarning hissiyotlariga va fikrlariga e‘tibor berishi, ularni realistikroq qilish uchun muhim ahamiyatga ega. U har doim savodxonlik va maqbul uslubni saqlab qolishga harakat qilgan. Floberning tili juda nazokatli va uyg‘un bo‘lib, u ko‘plab adabiy uslublarni o‘z ichiga oladi.

Roman Emma Bovari ismli yosh ayolning hayoti atrofida aylanadi. U o‘z hayotidan qoniqmaydi va romantik g‘oyalar, sevgi va ishq nazaridagi idealizatsiya bilan hayol qiladi. Emma qishloq shifokori Charle Bovari bilan turmushga chiqadi, lekin uning hayoti tez orada harakatlanuvchini va qiziqarli bo‘lmaydi. U o‘z hayotidagi bo‘shliqlarni yo‘qotish uchun boshqa erkaklarga, ayniqsa Rodolphe va Léon kabi

ishqiy aloqalarga kiradi. Emma o'z sevgisi va romantik aloqalarini topishga harakat qiladi, lekin har doim bir xil natijalarga erishadi – umidsizlik, baxtsizlik va o'zining ichki to'siqlari. O'zini yengish va o'zi haqidagi illuziyalardan voz kechish o'rniga, u qarzlar ichiga tushadi va nihoyat o'zining baxtsizliklariga olib keluvchi yo'lni tanlaydi. Emma Bovari romanining markazida o'zining romantik idealizmini hayot haqiqati bilan to'siqda duch kelishi o'rganiladi. U haqiqiy hayotdagi baxtni topa olmaydi. Flober romanida 19-asr fransuz jamiyatini keskin tanqidiy nuqtai nazardan ochib berishga muvaffaq bo'ladi. U qishloq hayotidagi oddiy insonga nisbatan ma'naviy va iqtisodiy qiynalishlarni ko'rsatadi. Emma Bovari ayollarning hayoti, ijtimoiy roli va qiyinchiliklari to'g'risida muhim savollarni ko'taradi. Uning shakllanishi va kuchayishi o'zining xohishlariga ko'ra o'zini o'zgartirishga zaruriyat yo'lida kechadi, lekin oxir-oqibat dastlabki orzularining o'zini bo'sh to'ldiradi. "Bovari xonim" asari o'zining chuqur psixologik tahlili, zamonaviy yondoshuvi va ifodalangan hissiyotlar bilan adabiyotda katta ta'sir ko'rsatgan. Flober o'zining aniq va o'ziga xos uslubi bilan o'z asarlarini shakllandi, va bu asar zamonaviy roman janrining tug'ilishi uchun asos bo'ldi. Bugungi kunda "Bovari xonim" hali ham dunyo adabiyotida eng muhim asarlardan biri sifatida tan olinadi.

"Bovari xonim" asari bilan o'xshash asar "Anna Karenina" - Lev Tolstoyning asari bo'lib, bu roman ham qahramonning shaxsiy hayoti, sevgi va baxtsizliklarini o'rganadi. Anna Karenina, o'zidayuq, jilovlanmaydigan orzular va haqiqiy hayot o'rtasidagi ziddiyatni his qiladi, bu Emma Bovari bilan parallel ravishda o'rganilishi mumkin.

Ch.Aytmatovning "Jamila" asari va G.Floberning "Bovari xonim" asari orasida bir qator o'xshashliklar mavjud. Har ikkala asarda qahramonning ichki ruhiy holati va tasavvurlari muhim o'rin tutadi. Emma Bovari o'z hayotidagi muammo va qoniqmasliklarni his qiladi, Jamila esa sevgisi va o'zining ijtimoiy mavqei o'rtasida kurashadi. Ikkalasi ham o'z orzularidan, sevgilaridan va o'z hayotlaridan qoniqmaydilar. Ikkala asarda ham romantik tuyg'ular bilan ijtimoiy qonunlar o'rtasidagi ziddiyat ko'rsatiladi. Emma Bovari o'z sevgisining romantik idealizmi

bilan real hayotdagi muammolar o'rtasida kurashadi. Jamila esa, o'z orzulari va sevgisi sababli o'zini ijtimoiy muammolaridan qochishga harakat qiladi. Har ikkala asar ham taqdir va insoniyat fojiasidan bahs etadi. Emma Bovari va Jamila o'z hayotini o'zgartirish uchun kurashsa ham, ular oxir-oqibat o'z taqdiralaridan qochib qutula olmaydilar. Ularning hayoti, atrof-muhit va ijtimoiy sharoitlarning ta'siri ostida shakllanadi. Ikkala asar ham mahalliy madaniyat va an'analarni hisobga oladi. "Bovari xonim" fransuz jamiyatining ijtimoiy strukturasi va madaniyatini aks ettirsa, "Jamila" Qirg'izistonning an'ana va urf-odatlarini ifodalaydi.

"Bovari xonim" g'oyalari, qahramonning hayoti davomida sodir bo'lgan voqealar va ularning chuqur tajribasi, modernizm va realizm janrlarining birinchi misollaridan biridir. Asar, shuningdek, adabiyotda yangicha yondashuvni ishlab chiqishga yordam berdi. Ushbu roman, ijtimoiy tanqid, psixologik tahlil va insoniy his-tuyg'ularni chuqur o'rganish orqali adabiyotda birinchi navbatdagi ahamiyatga ega. Flaubertning ushbu asari, adabiy tarjimalar, sahnalashtirishlar va o'qishlar orqali hamon muhim ahamiyatga ega bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G. Flober " Bovari xonim" Ziyo Toshkent 2022-yil
2. Lev Tolstoy "Anna Karenina" G'afur G'ulom nashriyoti Toshkent 1980.
3. Ch. Aytmatov " Jamila" G'afur G'ulom nashriyoti Toshkent 2005
4. Uzoq Jo'raqulov, Komiljon Hamroqulov "Qiyosiy adabiyotshunoslik" Toshkent 2024